
Tevens moet men, als groep en individueel, meehelpen aan het ten positieve beïnvloeden van de publieke opinie, ‘die thans zoo ontzaglijk vergrofd is’. Ter afsluiting noemt Smits het belangrijkste dat de lezer gevraagd wordt:

Verantwoordelijkheidsbesef voor en verontrusting over den gang der cultuur, maar vooral trouw en toewijding bij onzen arbeid voor geestelijke regeneratie. Wij weten in onze religieuze binding, dat alles wat wij in deze tijden eerlijk en offerend helpen dragen, ook gedragen *wordt*.¹⁰⁵

In de laatste aflevering van *Het Kouter* van oktober 1941, staat een artikel van H. de Vos (1896-1980), ‘Idealisme en christendom’. Het stuk begint met de constatering dat het idealisme lijkt te hebben afgedaan: ‘In de filosofie is het al realisme en existentie wat de klok slaat. Theologen hebben bergen werk verzet om met succes aan te tonen dat er een breede kloof gaapt tussen idealisme en Christendom, zo er al niet van een scherpe tegenstelling moet worden gesproken.’¹⁰⁶ Vos vraagt zich af of dit een juiste koers is. Kort bespreekt hij het idealisme als opkomend ‘voor de primaire betekenis, waarde, werkelijkheid en macht van den geest. De geest is het belangrijkste in de werkelijkheid [...]’. Het alledaagse idealisme is hier uiting van: iemand koestert een bepaald ideaal omtrent mens en maatschappij en streeft zijn leven lang naar de verwerkelijking daarvan in het geloof dat mens en maatschappij eerst dan hun volle waarde krijgen. Dit geloof is ten diepste geloof in de cultuur, hetgeen breed gedeeld werd in christelijke en humanistische traditie. Het lijkt nu te kenteren:

Ik weet, dat er binnen het Protestantisme theologische stromingen en vogue zijn, die niet veel van de cultuur moeten hebben. Voorzover zij niet door de gebeurtenissen van den laatsten tijd min of meer verrassend zijn bekeerd (vide Barth in zijn waardering van de staat), plegen of plachten zij in het levensgedrag hunner aanhangers toch niet bepaald van overdreven ascetisme blijk te geven. Praktisch aanvaardt men de cultuur toch maar. [...] Wij kunnen de cultuur eenvoudig niet laag schatten. Reeds omdat wij den arbeid hoog waarderen. Vooral echter, omdat wij er een dienst in zien aan God en den naaste.¹⁰⁷

Idealisme heeft haar beperkingen en gevaren van verabsolutering en intellectualisme. Ook lijkt het soms te vergeten dat de cultuur, hoe belangrijk ook, ‘haar loutering en voleinding verwacht van en in een hogere werkelijkheid.’¹⁰⁸ Toch heeft

¹⁰⁵ HK 3 (1938), 298.

¹⁰⁶ HK 6 (1941), 273.

¹⁰⁷ HK 6 (1941), 278.